

Jeroen Visbeek

Het Bestaan Ontrafeld

De twaalf allesomvattende
bestaansperspectieven

*uitgeverij*Zodiak

Het Bestaan Ontrafeld is een grondige revisie van het eerder in eigen beheer uitgebrachte boek 'De universele levenscyclus' (2018).

Met dank aan Alfred Knol die het model van het boek heeft aangescherpt en adviezen heeft gegeven over de lay-out en titel. Dankzij zijn inzet is dit boek tot stand gekomen.

dierenriemmodel.nl

ISBN: 9789083025803

NUR: 730

© 2021 Uitgeverij Zodiak

Omslag: gekleurde versie van de Flammarion houtsnede van een onbekende kunstenaar. De houtgravure verscheen voor het eerst in het boek *L'atmosphère: météorologie populaire* uit 1888 van de Franse astronoom Camille Flammarion. In het boek stond onder de afbeelding: Een missionaris uit de middeleeuwen vertelt dat hij de plek heeft gevonden waar de hemel en de aarde elkaar raken.

uitgeverijzodiak.nl

“Tijd – tastbare, zware tijd – drukt op je neer als een oude, dubbelzinnige droom. Je blijft voortdurend in beweging, om maar door die tijd heen te kunnen glippen. Maar al vlucht je naar het randje van de wereld, aan tijd kun je niet ontsnappen. En al kon je dat wel, dan zul je toch helemaal naar het randje van de wereld moeten. Want er zijn dingen die je nooit zult kunnen doen – behalve op het randje van de wereld.”

Fragment uit ‘Kafka op het strand’
Haruki Murakami, Japans schrijver 1949

Inhoud

In conclaaf met blinden	9
Godspectief	19
Perspectief 1 aanwezigheid	25
Perspectief 2 stof en geest	41
Perspectief 3 waarnemer	51
Perspectief 4 lichaam en ziel	99
Perspectief 5 ik	137
Perspectief 6 materie en cognitie	167
Perspectief 7 wij	223
Perspectief 8 licht en òvisternis	267
Perspectief 9 ikken	293
Perspectief 10 leven en òood	327
Perspectief 11 brein	383
Perspectief 12 woorden en visioenen	401
Woordenlijst	432
Dierenriemtekens	442

In conclaaf met blinden

WAAROM zetten we niet alle knappe koppen van de mensheid bij elkaar in een conclaaf met de opdracht om een model te formuleren over de essentie van het bestaan? Natuurlijk weten we dat dit uitmondt in een Poolse landdag; een gelovige zal zijn geloofsleer als de waarheid verkondigen, een spiritueel mens zal iets zeggen als ‘alles is bewustzijn’ en een wetenschapper accepteert alleen wijsheid die is afgeleid uit objectieve waarnemingen. Toch levert het denkbeeldige conclaaf een interessante conclusie op: we kunnen het niet eens worden over één waarheid.

Als we eerlijk zijn, zouden we moeten stellen dat we gewoon domweg niets begrijpen van de essentie maar aan de andere kant kunnen we zonsverduisteringen voorspellen en computers bouwen. De mens bezit het vermogen om dingen te begrijpen maar in zijn zoektocht naar kennis loopt hij tegen de beperkingen van zijn bevattingsvermogen op. We zitten gevangen in zijn mens-zijn. Vanuit ons perspectief hebben we geen weet hoe de dieren de wereld zien, sterker nog, we weten nog niet eens wat er in een ander werkelijk omgaat en eigenlijk weten we dat vaak nog niet eens van onszelf. Wat dit betreft zijn we niet anders dan een mierenkolonie. Elke individuele mier kan het functioneren van de hele kolonie niet overzien zoals wij de kolonie kunnen zien. Wij zien vanuit een godsperspectief het werk van alle mieren maar een individuele mier ziet het alleen vanuit haar eigen perspectief. Op een vergelijkbare wijze is wat elk mens denkt, voelt, beleeft, een persoonlijke ervaring en bestaat er geen oppermens die het geheel overziet. Misschien geeft de beperking van de opsluiting in onszelf wel een aanwijzing voor het model van het bestaan.

Los van de beperking van afscheiding, begrijpen we ook niet goed welke rol we spelen in het heelal: zijn wij een toevallige passant die de natuur waarneemt of participeren wij als een bewust wezen in het grote verhaal? Zijn wij voorbestemd om in de evolutie te verschijnen om kunstmatige intelligentie te ontwerpen of zijn we door de evolutie door toevallige omstandigheden verschenen? En hoe kan het dat de natuur zich gedraagt volgens de door ons ontdekte natuurwetten maar dat deze wetten alleen als een abstractie bestaan in ons hoofd? Is het misschien onze opdracht om de

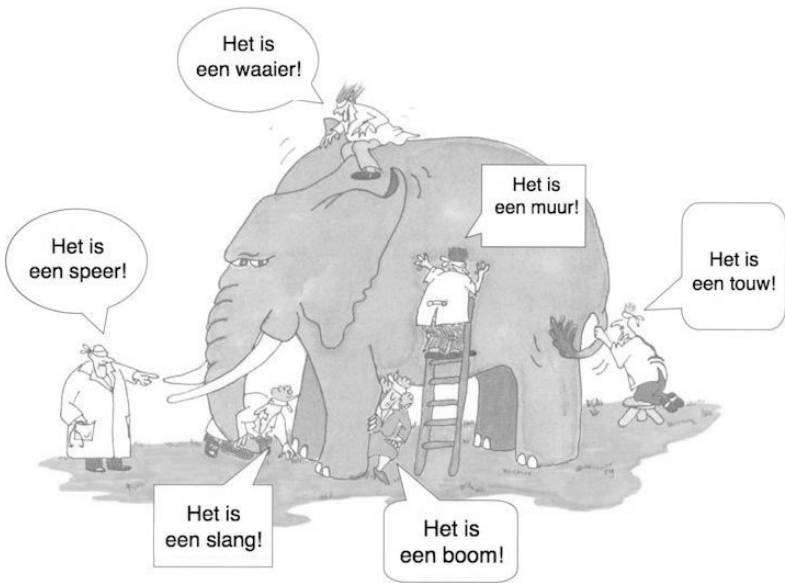
Schepping te ontdekken? In onze zoektocht naar een model over het bestaan moeten we onszelf betrekken.

Iedereen beleeft de wereld anders en niemand ziet het geheel. Elk mens benadrukt een bepaald aspect van het leven. Deze verdeeldheid zit besloten in onze werkwoorden: constateren, waarnemen, denken, begrijpen, fantaseren, geloven, voelen, werken, slapen etc. Deze werkwoorden sluiten elkaar vaak uit: denken versus geloven, willen versus accepteren, rekenen versus beredeneren. De tegenstelling tussen de werkwoorden *hebben* en *zijn* zien we in de tegengestelde uitspraken ‘ik *heb* een verstand’ en ‘wij *zijn* ons brein’. Laat ik eens beginnen met een begin van een antwoord.

Ik stel dat alle werkwoorden behoren tot de essentie van het bestaan; simpelweg omdat we het erover eens zijn dat deze activiteiten bestaan, en vervolgens stel ik dat er een reden moet zijn waarom deze activiteiten bestaan. Dat klinkt mooi maar er ontstaan nu direct vragen zoals “wat is de reden van lijden?” of “hoe moeten we *dromen* begrijpen in relatie tot *bewijzen*?”. Als antwoord op deze vragen zeg ik dat we niet alles kunnen begrijpen en niet het vermogen bezitten om objectief een systeem aan te brengen in onze werkwoorden; waarnemen heeft evenveel waarde als denken, geloven is net zo krachtig als bewijzen en de gave van fantaseren is even waardevol om tot de essentie te komen als falsificeren. Alle werkwoorden moeten we beschouwen als methoden waarmee we een bepaald aspect van het bestaan beleven. Met het werkwoord ‘geloven’ geven we handen en voeten met de methode van de religie, het werkwoord ‘zijn’ is het werkterrein van de spiritualiteit, ‘denken’ is verbonden met de filosofie en de werkwoorden ‘constateren’ en ‘waarnemen’ is het vertrekpunt in de wetenschap. De religie, wetenschap, wiskunde, filosofie, spiritualiteit zijn methoden die de essentie onthullen en omdat ze vanuit verschillende invalshoeken de essentie benaderen kunnen ze naast elkaar bestaan zonder dat ze elkaar uitsluiten. Elke methode heeft haar kracht maar ook haar beperkingen en ik beschouw ik ze als hulpmiddelen om het bestaan te ontfaelen.

Elk mens heeft wel een favoriete methode en sommige mensen zijn er heilig van overtuigd dat hun methode de enige ware is. Zulke voorkeuren zien we ook door de tijd in samenlevingen. Eeuwenlang bezat de Kerk het monopoly op Gods woord, in het klassieke Griekenland bepaalden de filosofische scholen de moraal en tegenwoordig hechten veel mensen waarde aan de wetenschap en het principe van keuzevrijheid. Grosso modo behouden alle methoden hun waarde met als gevolg dat het conclaaf niet verder komt dan een uitwisseling van meningsverschillen. De slotverklaring zal klinken: We agree to disagree.

Maar waarom zijn we het niet met elkaar eens terwijl we eigenlijk naar hetzelfde kijken? We leven allemaal op aarde, we gaan allemaal dood, we bestaan allemaal uit dezelfde moleculen, we hebben allemaal dromen, gevoelens, gedachten, fantasieën, verlangens. We zijn in wezen allemaal uit hetzelfde hout gesneden en om de één of andere reden zijn we verdeeld geraakt.

Zes blinde mannen beschrijven een olifant vanuit hun perspectieven.

Dat doet mij denken aan een beroemde parabel uit India. Het gaat over zes blinde reizigers die op hun levensweg tegen verschillende delen van een olifant aanlopen. Elke blinde man schept vervolgens zijn eigen versie van de realiteit, gebaseerd op zijn eigen beperkte ervaring en perspectief. De blinden trekken de verkeerde conclusies om de eenvoudige reden is dat hun zintuigen en levenservaringen hun de toegang tot de waarheid beperken. De gelijkenis wordt tegenwoordig gebruikt als een waarschuwing tegen mensen die in een absolute waarheid geloven of beweren dat hun godsdienst 'de enige echte' is. Maar dit boek wijst naar het grote plaatje, namelijk de olifant zelf. Elke blinde man zit inderdaad opgesloten in een

beperkt perspectief, maar juist de beperking impliceert een grotere waarheid. De volledige waarheid staat voor hun neus en hoeft alleen maar te worden ontdekt. De opdracht van het conclaaf is het opstellen van een model waarin alle bestaansperspectieven als puzzelstukjes in elkaar passen; dan aanschouwen we de essentie van het bestaan in zijn volle glorie.

De vraag is nu hoeveel blinde personen we nodig hebben om een compleet beeld te krijgen van de olifant. Het juiste antwoord is zeven miljard; elk mens beziet de wereld vanuit een uniek perspectief. Elk mens draagt zijn steentje bij aan het bestaan. In een model over het bestaan moet ik mij echter beperken en ik kies voor twaalf bestaansperspectieven. Natuurlijk had ik ook voor drie, zeven of tien kunnen kiezen, maar het heilige getal twaalf drukt de volheid uit van het bestaan.

De voorkeur voor de twaalf komt terug in de tijdsindeling. De tijd – die als een rode draad door dit boek loopt – delen we in twaalven: 12 maanden, 12 uren, en 5×12 minuten passen in een uur en 5×12 seconden passen in een minuut. De 60 (5×12) is afkomstig van de Soemeriërs en Babyloniërs die een zestigtalig stelsel gebruikten, wat nog altijd naklinkt in de hoekmeting: een cirkel is 360 graden (wat weer ongeveer gelijk is aan de 365 dagen van het jaar).

De twaalf perspectieven representeren een bepaalde eigenschap van het bestaan. Om de twaalf verschillende gezichtshoeken te bepalen kies ik voor de karakters van de twaalf dierenriemtekens, welke ook wel ‘sterrenbeelden’ worden genoemd. Elk dierenriemteken beschouwt een kenmerkend deel van het geheel. Om bij de parabel te blijven; de vurige Ram ziet de levensenergie van de olifant, de aardse Stier ziet het stoffelijk lichaam, de interactieve Tweelingen beschouwt het gedrag, moeder Kreeft bevoelt een levend wezen, enzovoort. De twaalf dierenriemtekens zijn oerbeelden van menstypes. Zo is Ram de strijder, Leeuw is de koning, Maagd is de onderzoeker, Boogschutter is de missionaris en Vissen is de dromer. Met de twaalf archetypes karakteriseer ik de twaalf bestaansperspectieven.

De keuze van de twaalf astrologische perspectieven roept uiteraard kritische vragen op: waarom juist twaalf en wat maakt de sterrenbeelden zo bijzonder? Waarom zou ik niet kiezen voor de yin-yangleer, of de vijfelementenleer, of een model met de vier natuurkrachten, of de tien sefirot van de kabbala, of de snaartheorie met zijn 5 deeltheorieën en 10 dimensies?

Deze terechte vraag heeft mij lang beziggehouden en ik vond het antwoord in de getallenleer of numerologie. Getallen zijn in tegenstelling tot de sterrenbeelden juist volstrekt abstract en onpersoonlijk. Over getallen bestaat geen discussie of twijfel. Er bestaat bij niemand onzekerheid over

het verschil tussen één en twee appels. En als we bij twee appels drie peren toevoegen, dan hebben we vijf stuks fruit. We kunnen discussiëren over wat een tafel is maar we weten zeker dat een bepaalde tafel drie of vier poten heeft. Een watermolecule bestaat uit altijd één zuurstofatoom en twee waterstofatomen. De constante van de lichtsnelheid drukken we uit met een getal. De verhouding tussen de omtrek van een cirkel en de diameter is altijd het getal π . In de moderne wetenschap zijn getallen niet weg te denken. Getallen zijn overal, ze zijn evident, ondubbelzinnig, universeel en absoluut. Getallen zijn meer dan een handig middel om hoeveelheden mee uit te drukken. Ze bezitten een diepere betekenis welke wordt beschreven in de numerologie.

Veel Griekse filosofen waren goed onderlegd in de wiskunde, en de volmaakte wetmatigheden van de algebra en geometrie bracht de Griekse filosoof Pythagoras op het idee dat de essentie bestaat uit getallen. Hij ontwikkelde de numerologie. Volgens Pythagoras bestaat alles in de wereld uit trillingen die uitgedrukt kunnen worden in getallen. Hij beschouwde getallen als een soort tonen met eigenschappen. De vergelijking met tonen zien we in de allesomvattende *snaar*theorie waarin wordt gesteld dat alles in het universum bestaat uit minuscule trillende snaartjes. Kortom: trillingen of tonen uitgedrukt in getallen. De numerologie verbindt alles in één goddelijke toonladder.

In het model van de twaalf bestaansperspectieven gebruik ik de rekenkundige uitdrukking van de getallen. De 1 drukt de goddelijke eenheid uit van alles, de 2 splitst de eenheid in een dualiteit, de 3 voegt er een neutrale bemiddelaar aan toe welke beweegt naar de stabiliteit van de 4, welke de 5 verhoogt naar een stabiele groep met vijf leden. Zo voegt elk getal een thema toe. Getal x heeft x aantal attributen voor het betreffende bestaansperspectief. Voorbij de 4 zit er een herhaling in de thematiek, zo is de 6 (2×3) een combinatie van de 2 en 3 (dualiteit en beweging).

De rekenkundige uitdrukking van de getallen verbind ik met bestaansperspectieven. Perspectief 1 staat voor het ene Bewustzijn, perspectief 2 splitst het Bewustzijn in een dualiteit (yin-yangleer) tussen de Stof en geest, perspectief 3 voegt hier een Waarnemer aan toe (Drie-eenheid: Stof, Geest en Waarnemer), en perspectief 4 geeft hier een vorm aan in de vier elementen (vielelementenleer) welke overeenkomen met de natuurkundige grootheden energie, massa, ordening en ruimtetijd. De verbinding met de twaalf dierenriemtekens volgt uit de vaste volgorde van de dierenriemtekens; Ram is het eerste teken, dan volgt Stier enz. tot het laatste teken Vissen. Perspectief 1 heeft het karakter van Ram (verschijning van het zelfbewustzijn), ende aardse Stier geeft hier in perspectief 2 een vorm aan

met de Stof en geest, de interactieve Tweelingen bepaalt als Waarnemer een toestand in de Stof en geest, en Kreeft bezielt de schepping door deze af te bakenen in de ruimtetijd. Met deze uitgangspunten heeft elk bestaansperspectief een getal met een abstracte inhoud, een esoterische zijnsleer en een dierenriemteken met een humaan karakter. Het model maakt op deze manier een synthese tussen de numerologie, de verschillende esoterische modellen, filosofische inzichten en wetenschappelijke modellen.

Met de getallen als raamwerk voor de allesomvattende bestaansperspectieven zou het logisch zijn om er negen (1 t/m 9) te onderscheiden, maar toch tel ik door tot twaalf omdat in het dozijn veel cijfers samenkomen: 12 is deelbaar door 1, 2, 3, 4 en 6. Hoewel we na de tien opnieuw beginnen met tellen kunnen de elf en twaalf ook nog bij de eerste tien worden gerekend. Dit zien we in de naamgeving van de getallen. Alle getallen tot en met twaalf hebben eigen namen en vanaf de dertien zijn de namen samengesteld, bijvoorbeeld 15: vijf-tien. De elf en twaalf horen dus half bij de eerste negen cijfers en dat is ook niet zo vreemd omdat de bestaansperspectieven 11 en 12 een kijkje geven in het bestaan voorbij de dood. Zonder deze 'hemelse' bestaansperspectieven is een model over het bestaan niet compleet.

Tot slot van dit inleidende hoofdstuk moet ik stilstaan bij de onderliggende vraag over de bestaansperspectieven; hoe verhoudt zich het bestaan tot het niet-bestaan? Deze vraag over leven en dood verwoordde William Shakespeare met de versregel uit Hamlet: "Te zijn of niet te zijn, dat is de kwestie". De kwintessens vind ik in het cijfer nul wat het alles-overziende godsperspectief bevat.

Computertaal

De bestaansperspectieven 2 t/m 12 kunnen worden teruggebracht tot de aanwezigheid (1) en afwezigheid (0), net als in een computer alles wordt teruggebracht tot bits: enen en nullen. Het programmeren in bits is onoverzichtelijk en om in de cijferbrij patronen te herkennen worden de enen en nullen samengebracht in groepjes van meestal van 8 (byte), 16, 32 of 64 bits. Hiermee wordt de machinetaal geschreven welke bestaat uit een lijst van meestal hexadecimale cijfers. Een getraind programmeur kan deze cijferlijst

'lezen', maar om makkelijker en sneller te kunnen programmeren zijn de hogere programmeertalen ontwikkeld. De instructies van de hogere programmeertaal worden met een interpreter of compiler teruggebracht tot de machinetaal en de machinetaal wordt in de processor omgezet naar enen en nullen. Voor de computer is alles buiten de één en de nul een overbodig menselijk verzinsel om de informatie inzichtelijk te krijgen. De mens heeft deze rangschikking van informatie nodig om iets zinnigs te kunnen doen.

Het nulde perspectief staat buiten de twaalf bestaansperspectieven; de olifant lijkt verdwenen voorbij onze waarnemingshorizon. Tijdens ons leven maken we dagelijks uitstapjes naar het niet-bestaan tijdens onze droomloze slaap. Ook de toestand van voor onze geboorte en na onze dood moeten we plaatsen in het godsperspectief. Deze toestand van het schijnbare niet-bestaan heeft geen kenbare inhoud. Met de toevoeging van het onzichtbare godsperspectief kunnen we de schijnbare afwezigheid verklaren. Het godsperspectief dat ik verbind met de nul maakt het model over het bestaan compleet.

Het godsperspectief vormt de basis waarin alle perspectieven zijn gegrondvest. Deze eigenschap komt overeen met De Dwaas in de Tarot. De Dwaas heeft de getalwaarde 0 (in de speelkaarten is De Dwaas terechtgekomen als de joker) en deze kaart staat buiten de orde van de andere kaarten. Ook in de typologie van de dertien (12+1) komt deze bijzondere positie tot uitdrukking. Bij de coven (samenkomst) van de twaalf heksen zou de duivel als dertiende lid aanwezig zijn. Volgens het evangelie had Jezus twaalf discipelen. Zowel de duivel als Jezus staan buiten de orde van de twaalf. Het dertiende – of beter: nulde – lid vertegenwoordigt God in de twaalf bestaansperspectieven.

De perspectieven 0 en 1 manifesteren zich in het niet-bestaan en het bestaan. In deze tegenstelling zien wij twee kanten van dezelfde God: het Onbenoembare (0) en de Schepping (1). Met deze twee perspectieven kan in principe alles worden herleid, net als een computer alles berekent met enen en nullen. Het Godsperspectief (0) en de Schepping (1) zijn samen absoluut en volledig.

Voor iedereen geldt: Ik ben aanwezig (1) in de afwezigheid (0). Deze bewerking over de essentie van het bestaan weerspiegelt de paradox van God die zowel aan- als afwezig is. Als wij wakker zijn openbaart zich voor ons het bestaan. In de wakende toestand weet ik absoluut zeker dat ik besta; ik ben *aanwezig*. Ik weet niet of de wereld om mij heen werkelijk bestaat, ik weet niet of de mensen om mij heen echt bestaan, maar ik weet zeker dat ik besta en zelfs als de werkelijkheid een droom of een computerprogramma is, dan nog weet ik zeker dat ik besta. Ik besta en ben alleen (lees al-één). Niemand kan het hier mee oneens zijn. Niemand kan ontkennen dat hij of zij bestaat maar wat buiten het bestaan aanwezig is, ligt verscho- len in het mysterie van het Godsperspectief.

De bestaansperspectieven 2 t/m 9 zijn uitwerkingen van de Schepping. Bij het schrijven van dit boek kwam ik tot de verrassende slotsom dat voor ons alleen perspectief 10 (Steenbok) direct kenbaar is: van onze geboorte

tot de dood is God (1) in ons als het Bewustzijn, en daarbuiten is Hij afwezig (o). We zien hierin een herhaling van de thematiek van de nul en één. In perspectief 11 (Waterman) krijgen we na de dood een dubbel bewustzijn (1 + 1). In het laatste perspectief 12 (Vissen) komen alle perspectieven samen in het universele levensverhaal. Alleen Steenbok is voor is direct kenbaar. De andere elf perspectieven liggen verscholen onder de oppervlakte. De hogere bestaansperspectieven (2 t/m 12) kunnen elk als een autonoom model worden beschouwd alsof het de enige coherente waarheid is. Veel mensen neigen om een bepaald perspectief te betitelen als de waarheid. Voorbeelden: het heelal is een kwantumcomputer (perspectief 3), alles is droom (perspectief 12) of het heelal is een multiversum (perspectief 9). Maar alle hogere bestaansperspectieven zijn onvolledig hoewel ze wel consistent zijn in zichzelf. De onvolledigheid van de hogere perspectieven is frustrerend omdat het altijd twijfel oproept over de waarheid maar het is ook inspirerend omdat ze de rijkdom van het bestaan blootleggen.

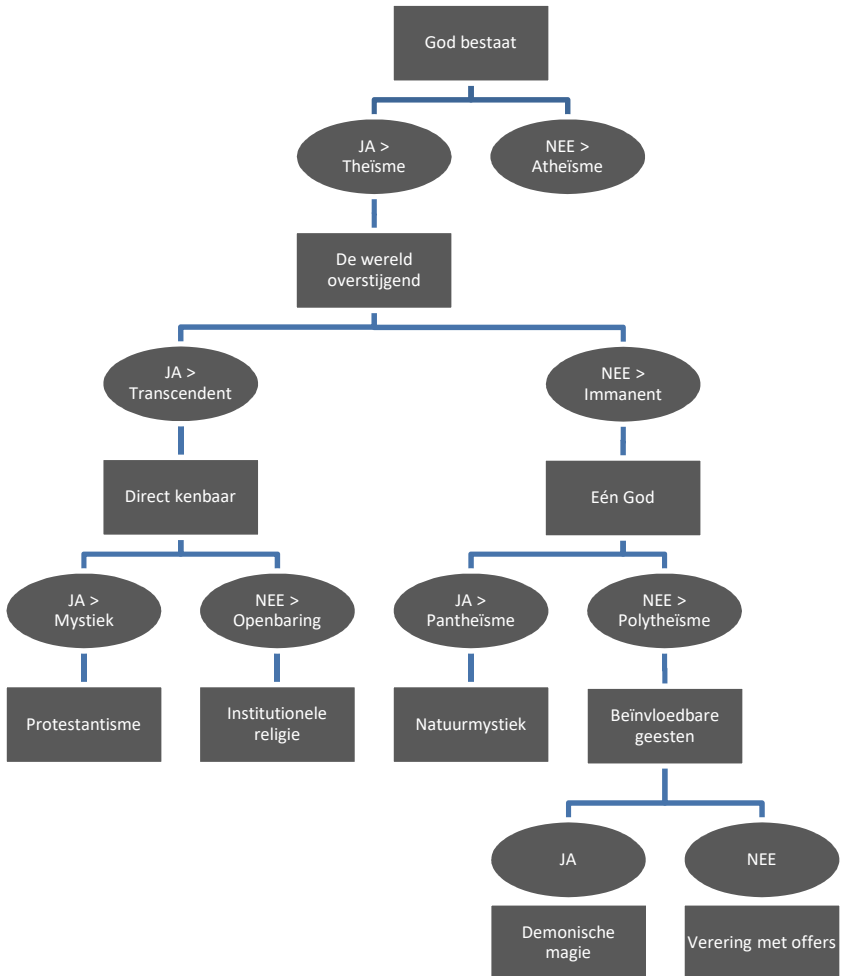
Bij sommige lezers zal het woord ‘God’ weerstand oproepen omdat zij het Opperwezen associëren met een moraliserende geloofsleer, en daarom gebruik ik in de vervolgttekst van dit boek twee alternatieven voor de twee kanten van dezelfde God: Universum en Heelal. Het Universum is het onbenoembare niet-bestaan en hierin bestaat ons Heelal. Ik schrijf hier *ons* heelal. Dit biedt de mogelijkheid dat er binnen het Universum meer heelallen bestaan welke net als ons heelal (De Scheping) cycli doorlopen van creatie en vernietiging. Later in dit boek introduceer ik ook het begrip Kosmos dat ik definieer als het voor ons zichtbare deel van het Heelal. Omdat de begrippen Universum, Heelal en Kosmos ook in de kosmologie betekenissen hebben, schrijf ik ze (meestal) met kleine letters.

Ons heelal is een entiteit in het Universum en de kosmos is het deel van het heelal waarin wij leven. Wij kunnen slechts een deel van de kosmos waarnemen.

In de metafoor van ‘De zes blinde mannen en olifant’ komen de blinden tot verschillende bevindingen. Een niet-blinde zou direct de hele olifant ontwaren, maar in de werkelijkheid is een olifant een complex wezen en om alles te zien zouden we ook een röntgenfoto moeten maken en het dna moeten analyseren. Het spreekt voor zich dat de mens bij lange na niet het vermogen bezit om alle raadsels van het heelal te ontcijferen. Als blinden

tasten we in het duister. Door logisch na te denken, het doen van gedachte-experimenten en wetenschappelijk onderzoek en dit te combineren met scheppingsverhalen, esoterische kennis en leerstelling van godsdiensten, ontrafel ik de bestaansperspectieven.

De religies ingedeeld op basis van ja-nee-vragen. De verschillen zijn een gevolg van ons perspectief 10: God is zowel aanwezig (1) als afwezig (0). Alle varianten zijn te rechtvaardigen maar ze zijn ook allen incompleet.

Godsperspectief

“Kijk hoe slechts één kaars de duisternis zowel kan trotseren als definiëren.”

Anne Frank, Joods vluchteling en schrijfster 1929-1945

Wie God niet overal vindt, vindt Hem nergens.

Jean Antoine Petit-Senn, Frans dichter 1792-1870

“Bestaan of niet bestaan, dat moet je je afvragen.”

William Shakespeare, Engels toneelschrijver 1564-1616

“Spaken komen samen in een naaf, maar de lege ruimte maakt de kar bruikbaar. Een pot bestaat uit klei, maar de lege ruimte maakt de pot bruikbaar. Balken en stenen vormen een huis, maar de lege ruimte maakt het huis bruikbaar. Alleen het niets is bruikbaar.”

Lao Zi, Chinees filosoof zesde eeuw voor Christus

“Ik ga liever met atheïsten om dan met gelovigen: bij een atheïst vallen mij alle bewijzen voor het bestaan van God in, bij een gelovige alle bewijzen van het tegendeel.”

Nicolas Chamfort, Frans schrijver en journalist 1741-1794

“Afwezigheid is voor de liefde wat wind is voor vuur: het blust het kleine maar het ontsteekt het grote.”

Roger de Bussy-Rabutin, Frans militair, filosoof en schrijver 1618-1693

Wij hebben geen flauw benul wat er buiten ons Heelal bestaat en daar zouden we kunnen over fantaseren maar het is wijzer om ons neer te leggen bij onze beperkingen en ons tevreden te stellen met de stelling dat het Universum voor ons in reële zin bestaat uit niets. Dit ervaren wij als leegte of stilte. In essentie zwijgt het Universum. Dit is de toestand van voor de geboorte of van na de dood. In wezen is er niets.

Met het niets, bedoel ik niet het absolute niets maar het niets dat voor ons mensen toch een betekenis heeft. Want er is er een verschil tussen het totale niets en het niets dat we als het cijfer nul kennen en onderdeel uitmaakt van de getallen. Want als we zeggen ‘nul appels’, dan heeft de nul een betekenis, namelijk de afwezigheid van appels. In het absolute niets is dit geen zinvolle constatering omdat er in het absolute niets nooit iets aanwezig kan zijn. En omdat wij zeker weten dat wij aanwezig zijn in het Universum, kan het Universum niet bestaan uit een absoluut niets. Het godsperspectief refereert dus naar de afwezigheid van iets.

Maar wat is er dan afwezig? Mijn antwoord is afscheiding. In het Universum is er geen scheiding tussen materie en energie, tussen ik en jij, tussen ruimte en tijd, tussen verleden en toekomst, tussen licht en donker; alles is met elkaar verbonden of loopt door elkaar heen, maar in ieder geval kunnen wij het niet waarnemen waardoor het voor ons schijnbaar voorkomt als niets. Het Universum is in wezen een betekenisvol niets dat ik verbind met het cijfer nul.

Voor een mens zijn de geboorte en de dood grenzen tussen de afwezigheid en aanwezigheid. De toestand van voor de geboorte en na de dood is de basistoestand van ons bestaan. De universele essentie van ons mens-zijn is hiermee onze sterfelijkheid. Dit is de enige absolute zekerheid die we hebben. Wat er na de dood is en wat er voor de geboorte is, dat is voor ons een raadsel en zodoende kunnen we alleen maar gissen naar de zin van het leven. Alleen dankzij de tijdelijke toevoer van zonne-energie kunnen we leven op Aarde. Wanneer de zon sterft, sterven wij ook. Uiteindelijk sterven alle sterren in de kosmos. Het complete heelal verdwijnt volgens de huidige kosmologische inzichten uiteindelijk in een lege ruimte met nutteloze restwarmte. Wij mensen leven in een bepaalde tijdsperiode en daarbuiten zijn we afwezig. Die afwezigheid is de stabiele grondtoestand van

ons mens-zijn en het leven van de geboorte tot de dood is een uitzonderlijke toestand hierop. Niets is dus de enige absolute waarheid.

In veel religies wordt het niets voorgesteld met de begrippen chaos of leegte en tegenwoordig zouden we het een vacuüm noemen, maar een lege ruimte is zeker niet niets. Ruimte associëren we altijd met iets, een voorwerp, een afstand, een dimensie van lengte breedte of hoogte. We zullen in de volgende hoofdstukken zien dat ruimte alleen kan bestaan in relatie tot materie. Einstein leerde ons dat ruimte zelfs een soort substantie is welke eigenschappen heeft. Een lege ruimte is dus niet hetzelfde als het niets. De afwezigheid blijft een moeilijk begrip. De leegte verontrust ons.

Het Universum verbind ik met de eigenschappen ‘leegte’ en ‘afwezigheid’ en hieruit lijkt God te bestaan uit niets. Hieruit concluderen atheïsten dat God niet bestaat. Atheïsten zien de essentie van de afwezigheid als een bewijs voor het niet-bestaan van God. De Almachtige schittert door Zijn afwezigheid en hieruit concluderen atheïsten – waaronder veel kosmologen en natuurkundigen – dat God niet bestaat.

Een heikel probleem voor atheïsten is de oorzaak van de schepping van ons heelal. In de atheïstische visie is ons heelal uit het niets voortgekomen: uit een singulariteit, een wiskundige punt met een oneindig grote dichtheid. Het verschijnen van de singulariteit kan niet verklaard worden vanuit ons heelal omdat ons heelal nog niet bestond. En dus blijven er twee standpunten over het ontstaan van ons heelal uit het niets.

1. Volgens de atheïsten heeft de singulariteit zijn oorsprong in de leegte, het niets. Het niets als de ultieme oorzaak van alles. Het is een manier om mystiek te zijn en zelfs religieus te klinken zonder dat te zijn. Door het niets neer te zetten als oorzaak van de singulariteit, wordt God uitgesloten van de rol als schepper.
2. Volgens de theïsten is het onmogelijk dat iets kan verschijnen uit het absolute niets. Alleen een relatief niets wat we niet kunnen waarnemen is de oorzaak van de schepping en hoewel we er niets van begrijpen hebben we voor de leegte een simpel woord dat iedereen kent: God.

Het atheïsme en theïsme kennen dus een andere definitie toe aan het begrip ‘niets’. In het atheïsme is het eeuwige en oneindige niets de constante waarheid en het ‘iets’ is optioneel, het kan er wel of soms niet zijn. Het

niets, zoals dat door atheïstische denkers geopperd wordt, heeft dus betrekking op het absolute niets. Het absolute niets impliceert de totale afwezigheid van alles, van welk bestaand ding of bestaande werkelijkheid dan ook. In het theïsme, met name in de vedische Vedanta-leer, wordt het niets gebruikt als een relatief begrip, als een afwezigheid van de bestaande werkelijkheid.

Wetenschappers zitten met het probleem dat zij God niet kunnen waarnemen en vanuit de beperking van de wetenschappelijke methode is het begrijpelijk dat zij zoeken naar een voor hen logische verklaring waarin bovennatuurlijke fenomenen overbodig zijn. Filosofen kunnen niets bewijzen maar zij zijn vrij in het logisch redeneren, en filosofisch beredeneerd is de atheïstische visie niet logisch, wat een omgekeerd bewijs is voor het bestaan van God. De kern van deze redenatie is driedelig, namelijk:

1. Het absolute niets bestaat niet;
2. Het absolute niets kan niets voortbrengen;
3. Als het niets al iets zou kunnen creëren, dan zou het volstrekt onlogisch en inefficiënt zijn om dat te doen.

Het eerste argument, ‘het absolute niets bestaat niet’ is ogenschijnlijk simpel, maar dat valt bij nader inzien tegen. We moeten een onderscheid maken tussen het niets in absolute en relatieve zin. In relatieve zin heeft het de betekenis van de afwezigheid van iets. Op deze manier gebruiken we de term ‘niets’ voortdurend in het dagelijks leven, zoals ‘de voorspelling is niet uitgekomen’, of ‘Klaas is niet komen opdagen voor een vergadering’, dus ‘Klaas is er niet’. Dit drukken we dus uit met het getal nul dat alleen betekenis heeft tot de andere getallen. Het absolute niets is daarentegen een ander verhaal. Het absolute niets is dus het echte niets, en het kan niet bestaan omdat dat de exacte definitie is van de term ‘niets’. Het niets – het niet-bestaan – bestaat niet. Alle mensen die niet zijn geboren bestaan niet, ze zijn niet afwezig: ze bestaan niet. De essentie van het eerste argument is dus ook dat het absolute niets niet bestaat. Dat brengt de atheïstische wereldbeschouwing tot de paradoxale situatie dat hun niets onmogelijk kan bestaan.

Alles wat we over het niet-bestaan kunnen zeggen, en alles wat we ervan kunnen voorstellen, komt voort uit ons bestaan. Wij bestaan en dus vinden onze voorstellingen van het niet-bestaan plaats binnen de bestaande wereld. Zo beredeneerde de beroemde Franse filosoof René Descartes zijn stelling: Ik denk, dus ik ben. Twijfelen aan ons denken is een bevestiging

van ons denken, op dezelfde wijze is het twijfelen aan het bestaan of het contempleren van het niet-bestaan, een bevestiging van het bestaan. Wij kunnen ons met geen mogelijkheid een voorstelling maken van het absolute niet-bestaan.

Het tweede argument stelt dat als het absolute niets – zoals atheïsten dat aannemen – niets kan voortbrengen. Iets wat totaal niets is, kan niet opeens zoiets de oorzaak zijn van de schepping van een heelal. Zoiets druist in tegen onze intuïtie en logica. Atheïsten kunnen hier geen logisch weerwoord op geven. Zij moeten zich beroepen op een wonderbaarlijk mechanisme en dat smaakt naar pseudoreligie.

Het derde argument heeft betrekking op de volstrekte onlogica dat mocht het niets bestaan, en mocht het al iets kunnen creëren, er geen enkele reden te bedenken is waarom het absolute niets zich zou transformeren tot het bestaan. De Engelse natuurkundige prof. Stephen Hawking liet zijn gedachten gaan over de zoektocht naar de allesomvattende natuurkundige theorie, waarin alle bestaande natuurwetten verenigd zouden kunnen worden:

“Zelfs als er al een enkele verenigde veldtheorie [theorie van alles] bestaat, dan is dat niet meer dan een aantal regels en vergelijkingen. Wat is het dat het vuur aansteekt in deze vergelijkingen, en wat een universum schept dat dan vervolgens beschreven kan worden met deze vergelijkingen? De gebruikelijke wetenschappelijke methode om een wiskundig model te bouwen, kan niet de vraag beantwoorden waarom er in de eerste plaats een universum zou moeten bestaan. Waarom zou het universum door alle moeite en gedoe heen gaan, slechts om te bestaan? Is de verenigde theorie zo onstuitbaar dat het zichzelf creëert?”

Het atheïsme verheft het niets tot het hoogste zijnsprincipe, en omarmt het niets als de ultieme verklaring en de ultieme werkelijkheid. Het niets, de oneindige en eeuwige leegte waarbinnen zich af en toe spontaan een heelal manifesteert. Deze oneindige en eeuwige leegte is er altijd, massa en energie zijn er soms, en soms niet. Het atheïsme beschouw ik als een onvolledige zienswijze van God.

Het theïsme vult de leegte aan met iets wat we niet kunnen bevatten en buiten onze waarnemingshorizon ligt, maar we kunnen beredeneren dat het niets gevuld moet zijn met Alles. God is grenzeloos en oneindig vol, het oneindige reservoir van energie. De ‘volheid’ van God is een van de definities van God die in theïstische filosofieën veelvuldig gebruikt wordt.

In de Veda's bijvoorbeeld wordt God Bhagavan genoemd, hij die oneindig vol is van alle eigenschappen.

De allesomvattende God is voor ons afwezig en we kunnen het hoogste zijnsprincipe alleen oproepen in ons hoofd als een idee of als een overtuiging. Als een idee is 'god' een gedachte waar we ook anders over kunnen denken waardoor we in een eindeloos dispuut komen waar we niet veel wijzer van worden. Wat dan overblijft is het geloof. God is afwezig buiten ons en Hij is binnen ons als het onberedeneerbare geloof. Het godsperspectief reveleert in ons Godsgeloof en dat is eigenlijk zowel het niets als het alles.

In God kunnen we alleen maar geloven. Nergens vinden we een bewijs van een almachtig wezen. Nooit zien we een teken dat Hij zou kunnen bestaan. Wat gelovigen ervaren is niet toetsbaar. Zelfs voor Jezus was zijn Vader op het moment van zijn kruisdood afwezig. In het evangelie van Mattheüs en Marcus zijn Jezus' laatste woorden "Mijn God, mijn God, waarom hebt U mij verlaten?" Het antwoord: omdat God is neergedaald in het vlees; Hij is in al zijn volheid aanwezig in ons.

Naast de zes kosmische getallen zijn er in de deeltjesfysica ongeveer dertig natuurkundige constanten die heel nauwkeurig lijken te zijn afgestemd om een kosmos met leven mogelijk te maken. Zo is de fijnstructuurconstante (alfa) een maat voor de sterkte van de elektromagnetische kracht en een variatie van slechts vier procent betekent dat er bij kernfusie geen koolstof geproduceerd wordt – een basisbouwsteen voor leven. Een andere constante welke nauw luistert is de massaverhouding tussen het proton en elektron (waarde: 1836). Deze bepaalt de structuren van atomen en moleculen. Als elektronen flink zwaarder zouden zijn, zou dat grote gevolgen hebben voor de stabiliteit van atomen en moleculen. En als protonen 0,2 procent zwaarder waren geweest, zouden ze vervallen tot neutronen, waardoor er geen stabiele atomen zouden kunnen bestaan. Over de verbanden tussen de waarden van de constanten tasten de natuurkundigen in het duister.

De waarden van de constanten hebben niet een verklaarbare oorzaak. Ze staan op zichzelf en zijn onafhankelijk van elkaar. Toch hebben ze exact de juiste waarden in verhouding tot elkaar om de basisstructuren van de materie mogelijk te maken. Het is verbazingwekkend dat het recept voor onze kosmos met de natuurwetten en constanten, met zeer grote zorgvuldigheid is opgesteld opdat sterren en levende wezens kunnen verschijnen. Verreweg de meeste configuraties resulteren in een totaal oninteressant heelal. Als we iets zouden gaan sleutelen aan de waarden zou dat een steriel of een te heftige kosmos opleveren. Wij kunnen alleen bestaan dankzij de nauwkeurige afstelling van een setje getallen.

Het is nauwelijks voor te stellen dat er één uniek heelal bestaat dat bij toeval met extreme nauwkeurigheid is afgesteld. Als je dit tot je in laat werken, biedt het simpele toeval geen bevredigende verklaring. Veel deskundigen hebben nagedacht over het nauwe verband dat bestaat tussen ons mens-zijn, onze plaats in het heelal en de bijzondere eigenschappen van het heelal. De volgende standpunten worden in religies, filosofie en wetenschap ingenomen.

0. **Niet-weten** Op alle existentiële vragen tasten wij in de duisternis. Iedereen zoekt toch antwoorden en vindt ze in de overtuigingen: theïsme (overgave aan een Almachtige God), atheïsme (ontkenning), agnostisme (twijfel) en humanisme (geloof in de mens).
1. **Creationisme** Een schepper ontwierp het heelal met het doel om leven en de mens mogelijk te maken. Volgens veel godsdiensten bemoeit de Schepper zich actief met zijn creatie en volgens het deïsme

heeft God zich na zijn schepping teruggetrokken en grijpt Hij op geen enkele wijze meer in (God als ‘horlogemaker’). Een seculiere variant is het *intelligent design*: een Architect heeft het heelal zo ontworpen dat de mens erin kan verschijnen. In alle varianten is het heelal geschapen met een doel.

2. **Geest** Het leven heeft een onzichtbare oorzaak in de Geest. Deze wekt de levenloze natuur tot leven en maakt het bewust. In de Chinese filosofie noemt men de vrij stromende levenskracht *ki* en de gebonden levensenergie noemt men in het Boeddhisme *prana*. Volgens Plato bestaat er een parallelle wereld met de Ideeën. In de meeste tradities wordt de Geest als de echte of hogere wereld beschouwd waarvan de materiële wereld een imperfecte afspiegeling van is. De mens leeft afgescheiden van de Geest in een sluier van illusies (*maya*).
3. **Nu** Alleen dit moment is echt en de rest is virtueel. Het nu is een waargenomen toestand met vormen waarin een virtueel verleden zit verscholen en waarin een mogelijkheid realiteit is geworden. Door de dynamische processen verandert de toestand van het nu. In een variant zonder bewustzijn kunnen in een chaotisch systeem spontaan structuren ontstaan. Volgens deze zienswijze is het heelal een quantumcomputer waarop een computersimulatie draait. Het kosmische programma zit zo in elkaar dat er opzichzelfstaande systemen ontstaan die door zelforganisatie eigenschappen van leven vertonen. In een variant met bewustzijn kan het bewustzijn als Waarnemer een sturende rol spelen bij de bepaling van de toestand van het nu.
4. **Bezieling** Het pantheïsme is een levensbeschouwing die ervan uitgaat dat alles en iedereen bezield is en zo in contact staat met de Schepping. Het heelal en elke entiteit binnen het heelal zijn bezield en dankzij de ziel kan het bestaan in de tijd. Er bestaat geen hogere god, maar de goddelijke aanwezigheid zit wel in alle entiteiten; elke atoom, ster, een boom, rivier, berg, het heelal en de mens zijn bezield. Elke ziel staat in wisselwerking met andere entiteiten. Er bestaat geen absolute werkelijkheid. Het pantheïsme is een variant waarin God ook nog als een transcendent wezen boven alle entiteiten staat als een drijvende kracht. Veel oosterse religies (o.a. hindoeïsme, taoïsme, boeddhisme) hebben pantheïstische kenmerken, evenals het (westerse) religieus humanisme. Ook veel natuurreligies en hedendaagse paganistische levensbeschouwingen met wortels in het oude Keltische en Germaanse heidendom zijn sterk verbonden met het pantheïsme. Aanhangers van deze stromingen zien Moeder Aarde als de voedster van alles wat leeft.

5. **Ik besta** Alleen het 'ik' in het nu bestaat. Wij kunnen niet anders dan onszelf positioneren in het centrum tussen de micro- en macrokosmos. De oerknal, andere heelallen, snaren of witte gaten bestaan alleen maar als ideeën in ons hoofd. Wetenschappelijke modellen zijn handigheden om de wereld zoals we deze nu waarnemen te begrijpen vanuit ons beperkte perspectief. Het geloof in God en een leven na de dood is pure speculatie. We weten alleen zeker dat wij bestaan. Met onze creativiteit geven we uitdrukking aan ons bestaan. Meer zinnigs kunnen we er niet over zeggen.
6. **Evolutie** Er bestaan vele heelallen en de succesvolle varianten kunnen door een uitwisseling van gegevens hun succesvolle eigenschappen doorgeven aan hun opvolgers. Via zwarte en witte gaten kan een heelal zich voortplanten. In deze zienswijze zou er een mechanisme moeten bestaan dat eigenschappen selecteert op basis van succes. Dat zou de levensduur kunnen zijn. Een heelal dat door een bepaalde configuratie maar kort leeft, zal weinig tijd hebben om zich voort te planten en zal zijn inferieure eigenschappen niet doorgeven aan een nieuwe generatie. Vruchtbare heelallen leven lang en produceren veel zwarte gaten en deze heelallen zijn ook gunstig voor de ontwikkeling van leven.
7. **Incarnatie** De bijzondere eigenschappen van het heelal zijn ontworpen door een intelligentie uit een vorige heelal die niet meer bestaat en deze kennis is op een nog niet begrepen manier doorgegeven aan ons heelal. Op deze manier incarneren de ervaringen van het vorige leven in het huidige heelal. De natuurwetten die wij ontdekken zijn door onze voorgangers bedacht, en de mens en zijn opvolgers zullen in de toekomst een plan maken voor de volgende cyclus. Het intelligente vermogen van ons heelal ontwikkelt zich zoals deze zich in een mensenleven ontwikkelt. Na de bevruchting is een menselijk embryo nog niet intelligent maar het menselijk dna is geprogrammeerd om de hersenen te ontwikkelen. Zo is ook het biologische leven latent aanwezig in de natuurwetten en begincondities. Dankzij emergentie brengt de levenloze natuur microben voort, verschijnt de mens met zijn techniek en bouwen wij nu kunstmatige intelligentie. In een sprongsgewijze ontwikkeling worden informatiedragers toegevoegd: chemie, dna, gedachten, cultuur, computers, virtuele wereld. De mens is een tijdelijke schakel in deze ontwikkeling. Uiteindelijk raakt het heelal doordrenkt met intelligentie. Het doel van het heelal is om weer een nieuw heelal te ontwerpen voor de volgende cyclus. Alleen een heelal met intelligentie kan een interessant en levensvatbaar

heelal ontwerpen. Het heelal met zijn intelligente wezens bestaat dankzij cycli van opeenvolgende heelallen. In deze verklaring bestaan verschillende varianten waarbij wij wel of geen keuzevrijheid bezitten.

8. **Zondeval** De kwelling van ons aardse bestaan is een gevolg van een reeks onomkeerbare gebeurtenissen waardoor de eenheid van het heelal is verbroken. Op een diep niveau zijn we nog verbonden met het Universum maar de weg terug is versperd. De oorzaak ligt in de verbreking van symmetrie tussen goed en kwaad. We zijn verweesd van God en we moeten met onze keuzevrijheid, intelligentie, techniek en ons geloof op zoek naar de eindbestemming. Maar op het duistere pad zijn we bang, wij begrijpen niet waarom wij lijden en vragen ons of wat de zin is van het bestaan. Tevergeefs zoeken we antwoorden in de filosofie, wiskunde, religie. In de joods-christelijke versie is de zondeval de schuld van de mens en wij kunnen de orde herstellen door deugdzaam te leven. Wij hebben de vrijheid om te kiezen tussen goed en kwaad. De essentie van het leven zijn de morele keuzes tijdens het pad zelf en dus niet het doel. De keuzes die we maken met macht die we hebben brengen verantwoordelijkheden met zich mee. Gehoorzaamheid aan Gods wil wordt uiteindelijk beloond en overtreding zal worden bestraft.
9. **Multiversum** Er bestaan oneindig veel heelallen die in een eeuwig proces geboren worden en uitdoven en elk heelal heeft een unieke karakteristiek, en met de oneindige veelheid aan heelallen moet er volgens de regels van het toeval ooit en ergens een heelal bestaan dat ons bestaan toelaat. Deze zienswijze noemt men het zwak antropisch principe. Wij bestaan en dan kan het niet anders dat het heelal eruit ziet zoals wij het zien, want in een heelal met iets andere eigenschappen dan het onze, hadden we nooit kunnen bestaan. En in een oneindig multiversum moet er een heelal bestaan, waarin wij bestaan.
10. **Realiteit** Mogelijk is het heelal oneindig groot en dan moeten zelfs de meest onwaarschijnlijke gebeurtenissen ergens wel plaatsvinden of mogelijk is ons enige heelal een absurde toevalligheid. Het heeft weinig zin om ons hier druk over te maken. We weten alleen zeker dat wij bestaan. Dit is een praktische variant van antwoord 5 (ik centraal) en ook Gods woorden tegen Mozes Ik ben die Ik ben zien we er in terug: het is wat het is. Als we naar de realiteit kijken moeten we het volgende vaststellen: we hebben geen spoor gevonden van een God, Geest of ziel, wij zijn op aarde het meest intelligente wezen met de

hoogste vorm van bewustzijn, we hebben geen enkel spoor aangetroffen van buitenaards leven, multiversa zijn niet waarneembaar en de vele theorieën over het begin en eind zijn niet te bewijzen en dus speculatief of metafysisch. Als we realistisch onze knopen tellen moeten we het volgende aannemen; alleen het nu bestaat echt, wij leven alleen in een vijandige ruimte, op aarde staan wij op de top van de piramide, met onze intelligentie kunnen we een betere versie van onszelf maken en onze nazaten zullen regeren over de kosmos als de Masters of the Universe.

11. **Absurdisme** Alle beschreven visies gaan ervan uit dat het heelal zich volgens bepaalde wetten uitrolt, met een logische geschiedenis en een (deels) voorspelbare toekomst, waarin wij een wezenlijk en betekenisvol onderdeel van zijn. Maar wat weten nou echt? Wat wij als ons echte leven beschouwen is vanuit een heel ander perspectief misschien gevangenis of simulatie. Voor een buitenstaander lijkt de mens op een biologische plaag, wat een reden kan zijn voor intelligente superwezens om ons op Aarde in een kosmische dierentuin gevangen te houden. Misschien leven we in een computersimulatie van een technologische superieure beschaving. Of misschien worden onze eigen verziensels op een goede dag realiteit. Komt de Messias ons binnenkort verlossen op de dag des oordeels of grijpt voortijdig het Vliegend Spaghettimonster in? Worden wij misschien in de maling genomen, net als die kalkoen die elke dag een portie eten krijgt en de kalkoen zal denken dat de mens goed is, totdat bij Thanksgiving de ware bedoeling van de mens voor de kalkoen duidelijk wordt. Verhalen kunnen een onverwachte wending nemen. Ontknopingen die ‘uit de lucht vallen’ werden soms toegepast in het klassieke Griekse en Romeinse theater waar een verhaallijn die was vastgelopen werd opgelost door een god ten tonele te voeren. Ook in scenario’s van film- en tv-producties, computerspellen en stripverhalen kiezen schrijvers er soms voor een plot af te ronden via een onwaarschijnlijke of bovennatuurlijke gebeurtenis. Dat lijkt soms op een dramaturgische ‘noodgreep’ maar de verrassing kan ons ook aan het denken zetten. In de filosofische stroming van het absurdisme stelt men dat het leven in essentie geen betekenis heeft, het onmogelijk rationeel is te verklaren en dat iedere poging om de essentie van het heelal te ontrafelen gedoemd is te mislukken. Volgens absurdisten is het menselijk lijden het resultaat van vergeefse pogingen om reden of betekenis in het bestaan te vinden. Het is onmogelijk om het absurde standpunt finaal te ontkrachten.

12. **Bewustzijn** Het heelal moet de eigenschappen bezitten die het mogelijk maakt om leven te kunnen voortbrengen opdat het kan worden waargenomen. Deze visie staat bekend als het sterk antropisch principe. Alle mogelijke toestanden van het heelal bestaan virtueel en de toestanden waarin bewuste wezens tot ontwikkeling komen en die bewuste waarnemingen doen, nemen een reële toestand aan. Het bewustzijn bepaalt met een bewuste waarneming de realiteit en met een terugwerkende kracht wordt de bijbehorende logische verhaallijn geconstrueerd. Dit kunnen we vergelijken met een onweersbui waarin eerst onzichtbaar in de lucht de geladen deeltjes via verschillende routes op zoek gaan naar een ontladingspunt, en bij het eerste contact met de Aarde wordt de route vastgelegd waarbij de alternatieven uitdoven en we slechts één bliksemflits zien. In het bewuste heelal kunnen bewuste entiteiten door hun keuzevrijheid in de waarneming een realiteit projecteren. In deze visie moeten bewuste wezens tevoorschijn komen in de ontwikkeling van het heelal. De mens is in deze zienswijze niet strikt noodzakelijk; ook insecten of muizen zouden een bewuste waarneming kunnen doen. In een meer extreme versie is het bewustzijn de enige eigenschap van het heelal; alles is slechts een voorstelling van het bewustzijn. Bewust of onbewust creëren we een eigen perceptie van de wereld. Het heelal is in wezen een droom. Het idee dat alles buiten het bewustzijn een illusie is, gaat verder dan het sterk antropisch principe.

De dertien verklaringen omtrent de essentie sluiten elkaar niet uit. De oplettende lezer heeft de perspectieven van dit boek erin herkend. Vanuit een bepaalde invalshoek is elk perspectief waar. Hieronder staan nogmaals de dertien invalshoeken, maar dan beschreven vanuit de kennisleer.

0. **Nihilisme** Er bestaat geen God, geen waarheid, de mens is alleen en de moraal is subjectief. De wereld heeft geen doel.
1. **Absolutisme** Het waargenomenen en de Waarnemer vormen samen een enkelvoudige eenheid. De werkelijkheid kan worden verklaard vanuit één model en de realiteit vloeit voort uit een vastgelegde definitie.
2. **Dichotomie** Volgens Protagoras bestaan er over elke zaak twee benaderingen die tegenover elkaar staan. Voorbeelden: rationalisme ver-

sus het empirisme, of reductionisme versus holisme. Paradoxen volgen uit het niet kunnen samenbrengen van twee standpunten. Alleen vanuit een godsperspectief overziet men paradoxen.

3. **Empirisme** In het empirisme wordt kennis afgeleid van hoe de wereld ervaren wordt. Er bestaat nooit twijfel over de waargenomen toestand van het heden. Door experimenten en waarnemingen via empirische methoden worden wetenschappelijke theorieën ontwikkeld en getoetst. Zodra deze waarnemingen in voldoende mate herhaalbaar blijken, geldt deze informatie als wetenschappelijk bewijs. Flexibel – *out of the box* – denken brengt ons verder. Niet zelden volgen doorbraken door toeval of fouten. Er blijven altijd onzekerheden over reconstructies van het verleden en voorspellingen over de toekomst.
4. **Relativisme** Alle kennis staat nooit op zichzelf, maar is afhankelijk van iets anders. Alleen binnen een afgesloten horizon bestaat er een samenhangend werkelijkheidsperspectief en bepaalt het lokale causale verleden hoe de processen zich in de tijd uitrollen wat leidt tot het heden (bottom-up model). Binnen dit begrensde perspectief is ons heelal logisch, samenhangend en kenbaar. Einstein zei hierover: Het meest onbegrijpelijke van het heelal is dat het begrijpelijk is.
5. **Antropocentrisme** De mens kan niet buiten zichzelf treden en de grenzen van het kenbare zijn verbonden met de beperkingen van ons bestaan. Buiten onszelf kunnen we geen absolute kennis vaststellen. Socrates beargumenteerde dat de mens eerst zichzelf moest kennen om tot kennis over de werkelijkheid te komen. Protagoras zei hierover: De mens is maat van alle dingen. Hoeveel afstand we ook nemen van onze emoties, verlangens, waardeoordelen en projecties, we komen nooit los van ons mens-zijn. Alle kennis – inclusief de wetenschappelijke theorieën – bestaat alleen binnen een maatschappelijke context.
6. **Dialectiek** Kennis heeft waarde als deze in de praktijk nuttig is voor een bepaalde behoefte. Verschillende methoden om tot waarheidsvinding te komen vervullen onze behoeftes; bv. wetenschap, filosofie, theologie, wiskunde, logica, spiritualiteit, religie. Bijgevolg is onze kennis gefragmenteerd en zit deze vol met dualiteiten. Als tegenstellingen worden verenigd levert dat nieuwe inzichten op. De mens bezit maar een beperkte hoeveelheid kennis maar we hebben de laatste eeuwen ontzettend veel ontdekt. In een proces met vallen en opstaan groeit onze kennis gestaag en uiteindelijk zullen onze opvolgers absolute kennis vergaren.

7. **Metafysica** Wij zijn een klein en niet-noodzakelijk onderdeel van het heelal. Er bestaat buiten de mens een coherente waarheid welke we met we met een combinatie van waarnemen en logisch nadenken kunnen achterhalen. Onderzoek alles en behoudt het goede.
8. **Occultisme** Achter de rationale metafysica van 7 zit een nog geheime diepere werkelijkheid die we alleen indirect of subjectief kunnen waarnemen. Kennis uit het onbewuste kunnen we ontdekken met bv. droomduidingen of geestverruimende middelen.
9. **Openbaring** Wie het menselijk perspectief (5 antropocentrisme) loslaat wordt overspoeld door een overvloed aan werkelijkheidsperspectieven die los van elkaar staan. Wat overblijft is het vaste geloof in een bepaalde opvatting. Wie zich hieraan overgeeft ontvangt inspiratie van het goddelijke.
10. **Structuralisme** Het heelal en de mens zijn een samenhangend geheel en alle onderdelen staan in relatie tot elkaar en vervullen functies in het geheel. In de basis is alles een uitingsvorm van onderliggende structuren. Concepten als het ik, identiteit, mens, man en vrouw zijn niet meer dan sociale constructies. De mens is niet meer dan een radartje in een machinerie.
11. **Vrijheid** Het wezen van het bestaan is de vrije wil. Dankzij vrijheid kunnen we echt keuzes maken in het ontdekken van het bestaan. De antwoorden op de vraag wie wij zijn, waarom wij op aarde zijn, wat de zin van het leven is, zit in de keuzes die wij maken. Onze keuzevrijheid is de uitweg uit het voorgeprogrammeerde heelal dat vervalt van orde naar chaos. Met vrijheid hebben we het vermogen om niet-geprogrammeerde relaties te leggen. Zo ontstaan er nieuwe betekenissen. Met een doel voor ogen kunnen we met keuzevrijheid een weg uitstippelen. Als vrije wezens moeten we zelf inhoud geven aan ons bestaan. Keuzes doen ertoe en we moeten er de volle verantwoording voor nemen. Dat maakt het niet makkelijk, vooral als het gaat om kwesties van leven en dood. Om deze last dragelijk te maken, bieden de zeden ons richtlijnen. Het filosofische vakgebied van de ethiek richt zich op de vraag *Wat is een goede moraal?* Het confucianisme en taoïsme gaan in kern over het bewandelen van de juiste weg.
12. **Spiritisme** De werkelijkheid wordt gecreëerd door bewuste waarnemingen. De observaties van het heden zijn het vertrekpunt om het verleden te reconstrueren (top-down model). Kennis komt voort uit een verbeelding in het nu. De droomwereld is de echte wereld. Bewust of onbewust maken we keuzes in wat we (willen) zien.